

ماه رمضان؛ ماه برکت و رقابت در کار خیر

استاد دانشگاه
حجت الاسلام والمسلمین خواجه‌ری

آموزه‌های پیامبر خدا، حضرت محمد (ص)، درباره فضیلت‌ها و ظرفیت‌های ماه رمضان بسیار است. پیامبر اعظم (ص) از زمان وجوب روزه ماه رمضان تا زمان رحلت‌شان، هرساله درباره اهمیت و آثار روزه ماه مبارک سخن گفته‌اند. یک فصل از این توصیه‌های رمضانیه پیامبر اعظم (ص) به آموزش‌های آن حضرت اختصاص دارد. ایشان در سخنان خویش، امتیازهای ماه رمضان و برتری آن بر سایر ماه‌ها را یادآوری کرده‌اند. عبادت‌بن صامت می‌گوید پیامبر خدا (ص) فرمودند: «اتاکم شهر رمضان شهر برکه، فیه خیر یغشیکم... فینزل الرحمه و یحط فیه الخطایا و یستجاب فیه الدعاء، بنظرا... الی تنافسکم و بیاهی بکم ملانکتکه فادوا!... من انفسکم خیرا فان الشقی من حرم فیه رحمه... عزوجل: ماه رمضان بر شما آمد؛ ماه برکت. در این ماه خیری است که خداوند آن را بر شما فرومی‌پوشاند. پس در این ماه، خداوند رحمت را فرومی‌فرستد و خطاها و اشتباهات را فرومی‌ریزد و در این ماه، دعا مستجاب می‌شود. خداوند به رقابت و مسابقه شما در عبادت می‌نگرد و به شما بر فرشتگان‌ش مباحات می‌کند. پس به خدا از خود نیکی و خیر نشان دهید. بدیخت فردی است که در ماه رمضان از رحمت الهی محروم شود.» (کنز العمال فی سنن الاقوال و الافعال، ج ۸، ص ۲۱۷، حدیث ۲۳۶۸۷).

در این حدیث نبوی، آموزه‌ها و درس‌های رمضانیه مهمی وجود دارد که در این روزهای پایانی باید این درس‌های الهی را شناخت و به آن‌ها توجه کرد.

شهر رمضان

پیامبر خدا (ص) در این گفتار خویش، از عبارت «شهر رمضان» استفاده کرده‌اند. باید از این گفتار درس بگیریم و در گفت‌وگوها درباره این ماه بابرکت، همواره با احترام، «ماه رمضان» بگوییم و هیچ‌گاه رمضان تنها بدون کلمه ماه را به‌کار نبریم. در تعدادی از احادیث بر این نکته مهم، وصیت و تأکید شده است.

شهر برکت

یکی از نام‌های ماه رمضان، «شهر برکت» است. در واژه برکت، خیر و فزونی و رشد و نمو و فراوانی و سعادت و ماندگاری و نجات و رضایت نهفته است. راجع اصفهانی در تعریف برکت نوشته است: «البرکه ثبوت الخیر الالهی فی شیء»؛ برکت، ثبوت خیر الهی در چیزی است (المفردات فی غریب القرآن، ماده برک، ص ۴۵). ماه رمضان ماه برکت است، بنابراین خیر الهی در سراسر آن جریان دارد. اهل ایمان باید از این خیر الهی ویژه روزها و شب‌های ماه رمضان استفاده کنند و خیر الهی، همه وجود انسان‌ها را فرا بگیرد و بیوشاند. برخی آثار و جلوه‌های خیر و برکت ماه رمضان در همین حدیث نبوی آموزش داده شده است. «رحمت الهی» در این ماه بر روزه‌داران نازل می‌شود. «خطاها» و اشتباهات آنان می‌ریزد و گناه‌تکانی می‌شود و انسان‌ها از گناهان پاک می‌شوند. «دعای» روزه‌دار در این ماه به اجابت می‌رسد و حاجتش برآورده می‌شود.

ماه مسابقه و رقابت در عبادت

ماه رمضان، ماه مسابقه در عبادت و رقابت در عمل صالح و کار است. در این ماه، فرصت‌های بی‌حدومرز برای پیشرفت معنوی وجود دارد و زمینه و امکانات فراوان برای تکامل معنوی و کسب درجات و فضیلت‌های بزرگ الهی فراهم است. بنابراین مؤمنان باید در روزهای پایانی این ماه به مسابقه روی آورند و هرکدام بیشتر تلاش کنند تا بهره‌وری معنوی آنان افزایش یابد. پیامبر خدا (ص) فرموده‌اند: «بنظرا... الی تنافسکم: خداوند به رقابت و مسابقه شما روزه‌داران در ماه رمضان نگاه می‌کند.» «تنافس» به معنای رقابت و مسابقه و رغبت و میل و اراده شدید به کار و نشاط و تلاش است. به حکم این حدیث نبوی، خدای سبحان به تنافس اهل ایمان در ماه رمضان نظر می‌کند و بر مؤمنان روزه‌دار پیکار در ماه رمضان، به فرشتگان‌ش مباحات و فخر می‌کند. ماه رمضان، ماه تبلی و بی‌حالی و بی‌رقمی و کم‌کاری و کوتاهی نیست. در این ماه مبارک، فضای معنوی برای مسابقه و رقابت در کار و عمل صالح و عبادت و خدمت و فداکاری فراهم است و خداوند به مسابقه روزه‌داران در عبادت و کارهای نیک نگاه می‌کند. چه مسابقه و رقابتی خوب و زیباست؟ رقابتی که مورد تأیید و نظر الهی باشد. ماه رمضان، زمان رقابت و مسابقه مؤمنان است؛ رقابت در کمک به دیگران و مشکل‌گشایی و مهرورزی و ایثار و افطاری و خودسازی و تهذیب نفس و تلاوت قرآن و آموختن و تفقه و تهجد و سخاوت و دعا و صدقه و انفاق و سایر کارهای خیر. پیامبر خدا (ص) پس از توصیف این جو و فضای معنوی ماه رمضان، به مؤمنان چنین فرمان داده‌اند: «فادوا!... من انفسکم خیرا فان الشقی من حرم فیه رحمه... پس به خدا از خودتان خیر و نیکی نشان دهید. بدیخت کسی است که در این ماه از رحمت الهی محروم شود». این دستور نبوی، بر فراوانی انجام کار خیر در ماه رمضان، فرمان می‌دهد. منشور نبوی برای اهل ایمان در ماه رمضان، تلاش و کوشش و کار و مسابقه در عمل صالح و فعل خیر است.

پیرس و بدن

برگزاری اعمال عبادی در مشاع ساختمان

در این ستون به پرسش‌های شما درباره حکم مسائل مختلف از نظر شرعی پاسخ خواهیم داد. شما مخاطبان گرامی می‌توانید پرسش‌های خود را به شماره پیامک ۰۲۲۸۹۳۰۰ یا ما در میان بگذارید.

- سؤال:** سلام، ما در یک مجتمع دوپست واحدی زندگی می‌کنیم که سالن اجتماعات، لابی و یک حسینیه دارد که به‌عنوان مشاعات عمومی در بین تمام دوپست نفر تقسیم می‌شود و هزینه آب و برق و گاز آن عمومی است. ما برای انجام بعضی مراسم مانند مراسم ماه رمضان و شب‌های قدر و محرم و صفر و نماز مغرب و عشا و دیگر مراسم مذهبی، از سالن اجتماعات استفاده می‌کنیم. الان چند نفر اعلام کرده‌اند که ما به دلیل اینکه در پرداخت هزینه‌های آب و برق و گاز سالن اجتماعات شریکیم، مخالف انجام مراسم و نماز هستیم. حالا تکلیف ما چیست؟ آیا باید نماز جماعت را منحل کنیم؟

پاسخ اجمالی:

این‌گونه امور تابع قرارداد و مقررات مربوط است. پس اگر در قرارداد، استفاده از این سالن، مشروط به رضایت همه ساکنان بوده است، باید برای برگزاری چنین مراسمی از آن‌ها اجازه گرفت و اگر آنان فقط به هزینه‌های آن معترض هستند، باید به نحوی -ولو با تقبل کل هزینه‌ها توسط شرکت‌کنندگان مراسم- رضایت آنان را به‌دست آورد، گرچه سزاوار است هر مسلمانی در تعظیم شعائر الهی، همکاری و از مانع‌تراشی خودداری کند.

آیت‌ا...العظمی‌خانم‌های

این‌گونه امور، تابع قرارداد و مقررات است.

آیت‌ا...العظمی‌شیری زنجانی

اگر مکان موردنظر وقفی باشد و متولی شرعی منع نکند، استفاده از مکان اشکال ندارد و اگر وقف نباشد، باید رضایت ساکنانی که مخالفند، جلب شود. اما در هر صورت نسبت به استفاده از آب و برق و گاز باید رضایت کسانی را که در پرداخت وجه شریکند -ولو با تقبل کل هزینه آن- به‌دست آورد.

آیت‌ا...العظمی‌صافی‌گلپایگانی

چنانچه پرداخت وجه مذکور توسط اهالی ساختمان ضمن عقد بیع آپارتمان شرط شده باشد، نمی‌توانند تخطی کنند و نارضایتی آن‌ها اثر ندارد و اگر شرط هم نباشد، مجرد رضایت نداشتن در پرداخت وجه، موجب بطلان نماز نیست. بلی؛ وضو گرفتن با آب حسینیه، صحیح نیست.

آیت‌ا...العظمی‌مکارم‌شیرازی

تصرف در مشاعات، بدون رضایت سایر شرکا، جایز نیست. ولی بهتر است آن‌ها نیز در این باره از باب تعظیم شعائر الهی، همکاری کنند.

اوقات خوش آن بود که یادوست به سر شد

چگونه با ماه رمضان وداع کنیم؟

حمیده ذاکری؛ وقتی به یک میهمانی بزرگ می‌رویم یا وارد جلسه مهمی می‌شویم، معمولا از روی دست بزرگ‌ترها نگاه می‌کنیم و حواسمان به حرفه‌ای‌هاست؛ به آن‌ها که از ماکارکنشته‌تر هستند و چم‌وخم راه را می‌دانند تا ادب و آداب میهمانی را درست رعایت کنیم و قدم‌اشتباهی برنداریم. حالا حکایات ماه میهمانی خداست؛ میهمانی‌ای که یکی دوروز آینده سفره‌اش جمع می‌شود. وقت وداع است و لازم است به سراغ بزرگان دین برویم تا بدانیم که چرا و چگونه باید از این ماه پربرکت خداحافظی کرد. این است که پای منبر برخی علما و سخنرانان نشسته‌ایم، بلکه در این وداع راهنمایمان باشند.

اللهم اسلحنا بانسلاخ هذا الشهر خطيانا
امام سجاد (ع):
بارالها پایان یافتن این ماه را پایان یافتن خطاهایمان قرار ده

پی‌منبر

وداعی که برای دوستان ماه خداست

وداع برای فردی است که با ماه مبارک رمضان، مأنوس و این ماه دوست او باشد؛ وگرنه آن که با این ماه نبوده است، وداعی ندارد. انسان از دوستش یا فردی که مدتی با او مأنوس بوده است، خداحافظی می‌کند. کسی که اصلا نمی‌داند چه وقت ماه مبارک رمضان آمد و چه وقت سپری شد، چرا آمد و چرا سپری شد، وداعی ندارد. امام سجاد (ع) آخر ماه مبارک رمضان که می‌شد، با سوز و گداز این دعا را می‌خواندند و می‌فرمودند: «ماه رمضان در بین ما قامت داشت و جای حمد و ثناء بود؛ زیرا به همراه خود رحمت آورد و رفیق بسیار خوبی برای ما بود. مادر صحبت و همراهی با او به فضایل و نعمت‌هایی رسیدیم. دوستی بود که به همراهش، رحمت و مغفرت و برکت آورد». رسول خدا (ص) نیز در خطبه شعبانیه فرمودند: «قَدْ أَقْبَلَ إِلَيْكُمْ شَهْرٌ... بِالْبَرَّةِ وَالْإِخْمَةِ وَالْمَغْفَرَةِ... این ماه، برکت و رحمت و مغفرت می‌آورد. کسی که رفیق این ماه بوده است و باشد، برکت و رحمت و مغفرت این ماه را هم دریافت می‌کند».

وداع با ماه رمضان، سیره اهل بیت (ع) است

انسان یکی از ادب‌هایی که باید رعایت کند در وقتی که از جایی، مکانی، منزلی، مهمانی، حرمی و... خارج می‌شود، ادب وداع و خداحافظی است و لذا در ماه مبارک رمضان که ماه رحمت و مغفرت الهی و ماه گسترش خوان الهی است، ائمه گرامی و رسول خدا (ص) به ما آموخته‌اند که این ادب را رعایت و با ماه مبارک رمضان وداع کنید. وجود مقدس رسول گرامی اسلام (ص) به جابرین عباد... انصاری فرمودند: «داع و خداحافظی کن». جابر پرسید: «یا رسول ا...! چگونه خداحافظی کنم و چه بگویم؟». پیامبر (ص) فرمودند: «این را که من به تو یاد می‌دهم، بگو. اگر این‌گونه که می‌گویم وداع کنی، به یکی از دو نیکی می‌رسی. بگو: اللهم لا تَجْعَلُهُ آخِرَ الْعَهْدِ مِنْ صَيَاِمِنَا إِثَاءَ قَانِ جَعَلْتَهُ قَاعِلُنِي مَرْحُومًا وَلا تَجْعَلْنِي مَرْحُومًا. بارخدا! این را آخرین دوران روزه‌داری ما قرار مده و اگر قرار دهی، پس مرا بخشیده شده بگردان و محروم قرار مده!» (اقبال الاعمال، ص ۲۴۳).

با ماه رمضان، خوب خداحافظی کنیم

خیلی عجیب است امام سجاد (ع) در جمله‌ای، در دعای وداع با ماه رمضان می‌فرمایند: «خدا! یا از این بالاتر که یک ماه رمضانی می‌آید که من اصلا در این دنیا نیستم، هرچه در آن ماه رمضان‌ها به همه خوبان می‌دهی، به من هم بده». اگر کسی نگاهش به خدا این‌گونه باشد، خدا همین قدر به او می‌دهد. فرمود هیچ کسی به خیر نمی‌رسد، الا با حسن ظن به خدا و با امید به خدا. این روز آخری، تنها سرمایه ما امیدواری ماست. شب آخر کسی که درس نخواند، دیگر کتاب خواندن و این‌ها چاره نیست، یک راه دیگری باید پیدا کند. فردی که در ماه رمضان کار نکرده، از قبل ماه رمضان (برای بهره بردن از برکات این ماه) آماده نشده است، شب قدر را از دست داده، سحرها را از دست داده است، امروز فقط باید بنشیند خدا را حمد کند، استغفار کند، گریه کند و اشک بریزد. خدا ببیند مصیبت زده است، زیر بالش را می‌گیرد و می‌گوید: بلند شو، بنده من! در میهمانی من زمین خوردی، من خودم هوايت را دارم. این باید حال ما باشد. دعای وداع را شب آخر ماه بخوانید. نشد، روز آخر ماه بخوانید. این دعا را بخوانیم تا به فضل خدا برسید. با ماه رمضان خوب خداحافظی کنید؛ زیرا این ماه رمضان دیگر بر نمی‌گردد. ماه رمضان سال دیگر یک ماه رمضان دیگری است. در این وداع اگر اشکمان جاری بشود، غصه‌دار بشویم، خدای متعال زیر بالمان را می‌گیرد و آنچه در ماه رمضان به خوبان داده است، به خاطر غصه‌داری‌مان به ما نیز عطا می‌کند. لذا توصیه می‌کنم دعای وداع ماه را حتما بخوانید.

حجت‌الاسلام والمسلمین میرباقری

پس از خداحافظی، حرمتش را نگه داریم

از زبان ائمه اطهار (ع) می‌خوانیم: «سلام بر توبه‌ای که تا وقتی مادر تو بودیم و تو در کنار ما بودی، دل‌های ما رقیق شده بود، گناهان ما کمتر شده بود، یآوری بودی که ما را در جنگی که با شیطان داریم، کمک می‌کردی... چقدر ازاد شده‌های از آتش در توبه زیاد بودند!». در روایت آمده شب اول ماه مبارک رمضان در هنگام افطار، هزار هزار نفر از جهنم آزاد می‌شوند. شب دوم و شب سوم همین‌طور به شب جمعه که می‌رسد، به اندازه تمام این دوران آزاد می‌شوند. به شب نیمه ماه که می‌رسد، به اندازه تمام این دوران... البته ما صاحب همت هستیم و در طول سال از این ماه رمضان تا ماه رمضان دیگر هزاربار دیگر جهنم را بر خودمان واجب می‌کنیم! اگر دل مادر را سوزانندیم، جهنم واجب می‌شود. اگر آبروی یک نفر را بردیم، جهنم واجب می‌شود و چقدر خوشبخت شد فردی که حرمت تورا در این ماه نگه داشت! رسول اکرم (ص) فرمودند: «پرهیز از گناه». اگر فردی از گناه پرهیز کرد، حرمت ماه رمضان را حفظ کرده است. اگر فردی بداخلاقی نکرد، حرمت این ماه را حفظ کرده است. آیت‌ا... جاودان

این وداع باید واقعی باشد، نه دروغی

دعای ۴۵ صحیفه سجاده‌یه که دعای وداع با ماه رمضان است، ۵۶ فرز دارد و امام سجاد (ع) در این دعا، بیست بار با ماه رمضان خداحافظی کرده‌اند. ما باید دو نوبت وداع را بخوانیم؛ یکی در آخرین جمعه ماه و یکی در آخرین شب ماه رمضان. اگر نمی‌دانیم که ماه رمضان بیست و نه روزه است یا سی روزه، باید دو شب با ماه رمضان وداع کنیم. سیدبن طاووس توصیه کرده است که با حال تضرع و اشک با ماه رمضان وداع کن. این وداع باید واقعی باشد نه دروغی. امام سجاد (ع) در این دعا می‌فرمایند: «خدا! من با ماه رمضان وداع می‌کنم؛ وداعی که با آن دشوار است و از جدایی ماه رمضان به وحشت افتاده‌ام و غم به دلم افتاده است». آیا ما می‌توانیم این جملات را بگوییم؟ حضرت می‌فرمایند: خداحافظ ای ماه بزرگ خدا! ای ماه عید اولیا! ای ماهی که در آن دل‌ها نرم شد و اشک‌ها جاری شد و گناهان کم شد! ای ماهی که خیلی‌ها در آن آزاد شدند! ای ماهی که ما را یاری کرد که بر شیطان غلبه پیدا کنیم! هیچ ماهی قابل رقابت با این ماه نیست (ماهی که در آن نفس کشیدن، ثواب ذکر دارد)، ماهی که ما از روزه آن خسته نشدیم. از مستحبات ماه شوال، این است که انسان شش روزش را روزه بگیرد، یعنی ما باید ماه رمضان را بدرقه کنیم. حضرت می‌فرمایند: «خدا! به ما مصیبتی می‌رسد که این ماه دارد از دستمان می‌رود، خدا! این مصیبت را جبران کن».

حجت‌الاسلام والمسلمین حسینی قمی